

NEDERLAND van 1917 - 1958

8. probleemstelling Nederland 1917-1958

1. →
 - 1.1. naam, adres, postcode, woonplaats; vak, school; docent; precieze datum
 - 1.2. voorwoord (en verantwoording)
2. →
 - 2.1. beschrijvende, verklarende, waarderende
 - 2.2.

Hoofdvraag	waarderend
Deelvraag 1	beschrijvend
Deelvraag 2	beschrijvend
Deelvraag 3	verklarend
Deelvraag 4	Waarderend / verklarend
Deelvraag 5	verklarend
Deelvraag 6	beschrijvend

3.
 - 3.1. / 3.2.
 - 1 koning Willem I 1
 - 2 Aletta Jacobs / o.a. vrouwenkiesrecht 1
 - 3 werkloosheid ten tijde van de economische crisis 2 of 3
 - 4 jodenvervolgving: Anne Frank 4
 - 5 onafhankelijkheid Indonesië 5
 - 6 Minister-president Willem Drees 5

- 3.3. →

9. De Nederlandse samenleving voor 1917

4. Wat waren de voornaamste **kenmerken** van de Nederlandse samenleving **voor 1917**?
 - 4.1. 3 xxx
5. **Verzuiling** is het verschijnsel, dat bevolkingsgroepen hun leven leiden in van elkaar afgezonderde leefwerelden
 - 5.1. katholieken, gereformeerden, sociaal-democraten, (liberalen)
 - 5.2.

Je werd geboren binnen de zuil, je trouwde en stierf binnen de zuil. Je ging naar de school van je zuil. Je was lid van de culturele verenigingen (sport, muziek, enz.) van de eigen zuil. Je werd lid van de vakbond (arbeiders) of belangenorganisatie (boeren, winkeliers, vrouwen, enz.) van de zuil. Je las de kranten en tijdschriften die bij je eigen zuil hoorden. Je kocht bij voorkeur bij winkels waarvan de eigenaren tot de zuil behoorden. Je stemde op de politieke partij die bij de zuil hoorde.
 - 5.3. **Emancipatie** houdt in, dat groepen strijden voor gelijke rechten en kansen.
 - 5.4. gereformeerden; katholieken; arbeiders; vrouwen
 - 5.5. gereformeerden: Abraham Kuyper; katholieken: Schaepman; arbeiders: Troelstra; vrouwen: Aletta Jacobs
 - 5.6. in strijd met individuele vrijheid
 - 5.7. samen, door eigen organisatie, sta je sterk

5.8. 5.6. is redenvraag: vraagt naar wat mensen vinden / willen / voelen; 5.7. is een oorzaakvraag: vraagt naar hoe het komt dat iets gebeurt (problemen / omstandigheden)

6./ 6.1.

hoofdrichtingen	Socialisten	Confessionelen	liberalen
	<u>Socialisme</u> : staat verdeelt welvaart	<u>Corporatisme</u> : staat houdt evenwicht	<u>Kapitalisme</u> : staat onthoudt zich van ingrijpen in maatschappij

7.

strijdpunt	
kiesrechtstrijd	Beperkt kiesrecht of algemeen kiesrecht
schoolstrijd	Openbaar onderwijs of openbaar én bijzonder onderwijs
Sociale vraagstuk	Staatsonthouding of staatsbemoeyenis (voor de arbeiders)

7.1.

Strijdpunt	Liberalen	Confessionelen	Sociaal-democraten
kiesrechtstrijd	Kiesrecht alleen voor mannen met goede opleiding en / of financieel onafhankelijk	Uitbreiding kiesrecht	Algemeen kiesrecht
schoolstrijd	Openbaar onderwijs	(financiële) gelijkstelling openbaar en bijzonder onderwijs	Openbaar onderwijs
Sociale vraagstuk	Geen staatsbemoeyenis; vrije markt	Sociale wetgeving voor bescherming en verbetering lot armen	Socialisme d.m.v. algemeen kiesrecht

7.2. grondwetswijziging 1917 (PACIFICATIE): confessionelen stemmen toe in algemeen kiesrecht, sociaal-democraten en liberalen stemmen voor financiële gelijkstelling openbaar en bijzonder onderwijs.

8.1. modernisering (discontinuïteit) en continuïteit (kolonialisme en dienstensector)

8.2. productie met machines in fabrieken; meeste mensen in steden

9. →

9.1.

Vrijzinnig-Democratische Bond

Anti-Revolutionaire Partij

Sociaal-Democratische Arbeiders-Partij

Christelijk-Historische Unie

Rooms-Katholieke Staats-Partij

9.2.

Verkiezingsuitslag Tweede Kamer 1913

partij	aantal zetels
<i>confessionelen</i>	
1. RKSP	25
2. ARP	11
3. CHU	10
<i>Totaal zetels confessionelen</i>	<i>46</i>
<i>liberalen</i>	
1. Vrije Liberalen	10
2. Unie Liberalen	22
3. VDB	7
<i>Totaal zetels liberalen</i>	<i>39</i>
<i>sociaal-democraten</i>	
1. SDAP	15
<i>Totaal zetels sociaal-democraten</i>	<i>15</i>
Totaal aantal zetels in Kamer	100

- 9.3. liberalen: 39 zetels van 100 = 39 %
 Confessionelen: 46 zetels van 100 = 46 %
 Sociaal-democraten: 15 zetels van 100 = 15 %
 $2/3 = 66,7 \%$

9.4. oververtegenwoordiging liberalen, onderverteenwoordiging sociaal-democraten

9.5. stijgende invloed confessionele partijen

10 Nederland in het Interbellum: politiek en cultureel

10.1. De grondwetsherziening van 1917

10.
 10.1. A:3 B: 7 C: 0
 10.2. A:4 B: 4 C: 2
 10.3. C krijgt ook zetels (22% van de stemmen)
 10.4. A en B gelijke zetels, maar B heeft 43 % tegen A 35 %

11.

	districtenstelsel	Stelsel van evenr. verteg.
voordeel	Duidelijke winnaar(-s) / minder compromissen	Eerlijkere verdeling zetels / ook kleine stromingen krijgen kans
nadeel	Kleinere stromingen worden niet of onvoldoende vertegenwoordigd	Geen duidelijke winnaars / coalities vereist

10.2. De confessionelen worden de baas

- 12.1. de personen die op dezelfde kandidatenlijst zijn verkozen (voorbeeld: alle personen die op de RKSP-lijst zijn verkozen in de Tweede Kamer vormen de RKSP-fractie)

- 12.2. 4
 12.3. KONING + KABINET
 12.4. kamerfracties (gaan onderhandelen) op initiatief van de Koning(-in)
 12.5. geen directe
 12.6. ze kiezen de kamerfracties
13. hoe komt het dat? = oorzaak + reden
 oorzaak: grote betekenis geloof en kerk / sterke zuilen
 reden: gelovigen willen op geloofspartij stemmen (60 %)
- 13.1. onenigheid over: 1. het verleden (protestanten zien katholieken als vijanden) 2. protestantse opvatting: soevereiniteit in eigen kring staat tegenover katholiek corporatisme
Protestanten	katholieken
Soevereiniteit-in-eigen-kring	corporatisme
Staat mag zich niet met <i>soevereine</i> kringen bemoeien	<i>Staat</i> coördineert de kringen (corpora)
14. wijziging kiesstelsel; geen zuil als machtsbasis
 14.1. De Vrijzinnig-Democratische Bond (zoek op in tabel op blz. 91)
15. 1. verzuiling houdt confessionele arbeiders tegen om op SDAP te stemmen;
 2. fout van Troelstra: mislukte revolutiepoging
- 15.1. SDAP wordt als onbetrouwbaar gezien (revolutie is niet democratisch)
 Breuk met radicale socialisten (communisten o.a.) definitief
- 15.2. Katholieken hechten meer betekenis aan rol van de staat

10.3. Nederland verzuult

16. Enerzijds vriend: want door radio wordt de invloed van de zuil groter
 Anderzijds vijand: want mensen kunnen nu ook (stiekem) naar andere zuilen luisteren
17. film, muziek
 17.1. eigen zuilenverenigingen (voor de jeugd); filmkeuring
 17.2. SDAP: AJC; ARP: Protestanten: jongelings- en meisjesvereniging; RKSP: Graalbeweging
18. Ja: ze leren hun eigen waarden en normen begrijpen en uitdragen = zelfbewust; maar ze doen dit onder leiding (= onzelfstandig)
19. emancipatie = organiseren voor eigen positie; verzet tegen massacultuur gebeurt vanuit die organisaties
- 20
- 20.1. sociale vraagstuk: armoedebestrijding door middel van geboortebeperking
 20.2. bij neomalthusianisme gaat het om eigenbelang, bij christenen om naastenliefde.
 Neomalthusianisme stelt dat de mens zijn lot zelf kan regelen; bij christenen is dat God
 20.3. door geboortebeperking (=neomalthusianisme) kan de mens zich overgeven aan genotzucht: wel de lusten, niet de lasten' (sex); gemakzucht: geen zorg voor te veel kinderen; luxezucht: profiteren van hoger inkomen door minder kinderen
- 21
- 21.1. confessionele: RK op pet; Oranje boven
 21.2. SDAP/AJC. Tekstelement: onderschrift spot met mentaliteit van confessionele jongeren; indirect: Notenkraaker = SDAP; beeldelement: passerende jongeren worden negatief afgebeeld tegenover ordelijk tentenkamp van AJC
- 21.3. 597-271 = 326
 21.4. Katholiek stijgt van 13,7 naar 18,2 = 4,5%; protestants-christelijk stijgt van 25,1 naar 26,6 = 1,5 %; socialisten /liberalen dalen van 56,8 naar 51,2 = -5,6 % en overig daalt van 4,4 naar 4,0 = -0,4 %
 21.5. Socialistisch en neutraal samengenomen (neutraal is niet echt zuil); Leger des Heils is protestants, waarom bij joods?

21.6. xxxxxx (waarderende vraag!)

22.

22.1. hoofdvraag: Is deze bron geschikt voor onderzoek naar verzuiling in het Interbellum?
Voor geschikt pleit: de tabel gaat over verzuilde organisaties; 1914-1939 is maatgevend voor interbellum (1918-939) VK 2.4.

22.2/3

- Geschreven: tekst en / of cijfers is geschreven
- Secundair: gegevens van bron (AGN) komen via anderen (Kruyt /Godlijn) van anderen (de organisaties zelf = primair)
- Secundair (zie boven)
- Objectief: geen beïnvloeding door samensteller bron (hoewel: indeling?)
- Representatief: heel Nederland; alle zuilen zijn betrokken (hoewel: zijn er ook niet-verzuilde organisaties, zijn dat de neutrale?)
- Redelijk betrouwbaar

22.4 bruikbaar: geschikt + betrouwbaar. Geschikt: + Betrouwbaar ± Eindconclusie: ·redelijk bruikbaar, maar de tabel laat onvoldoende onderscheid tussen neutraal en niet en tussen socialistisch en neutraal zien

23 xxx

23.1 xxx zelfcontrole!!!!

11. Nederland in de crisisjaren

11.1. De economische crisis

24.

- de crisis in de landbouw
- de overproductie in de industrie
- de financiering van aandelen met geleend geld.

25. waardevermindering t.o.v. het buitenland

25.1 er hoeven bijvoorbeeld minder guldens betaald te worden voor het pond (als het pond vermindert in waarde, stijgt de waarde van het buitenlands geld)

25.2 Xxx

25.3

- minimumprijzen voor landbouwproducten en vernietigen van landbouwoverschotten
bezuinigen op de overheidsuitgaven
- lagere lonen en lage steunuitkeringen
- instelling van een Werkfonds voor Openbare Werken.

26. minister-president (5 x) namens de ARP

26.1. maatregelen gaan niet uit van bestrijding van de crisis, maar van aanpassing van de overheid aan de crisis

26.2. regering neemt geen maatregelen om mensen banen te geven. De economie wordt niet gestimuleerd.

26.3. niet actief ingrijpen = liberaal

27. werkloosheid; daling van inkomen; rijwielplaatje

27.1. stempelen

- 28.1 netto-investeringen dalen nog; werkloosheid stijgt nog; staatsfinanciën nog negatief;
 28.2 productie stijgt weer; invoer en uitvoer stijgen; groothandsprijzen stijgen; aandelenkoersen stijgen.
 Kortom: 1935 is dieptepunt.....

11.2 Gevolgen van de economische crisis

11.2.1 Sociaal-democraten en katholieken komen dichterbij elkaar

- 29 rol van de overheid: RK: + Prot: -
 29.1- rol van overheid = liberaal
 29.2+ rol van overheid

- 30 beweging naar midden (centrum): = centrum-links
 30.1

1	Voorstel Plan van de Arbeid	2	Wél socialistisch, niét socialistisch
1	systematische werkloosheidsbestrijding, openbare werken	Wél:	werkgelegenheid is zaak van overheid Niet: openbare werken alleen is een tijdelijk middel, geen structureel (blijvend) middel
2	verlaging vaste lasten	Wel:	ten koste van kapitaalbezitters Niet: kapitaalbezitters blijven hun kapitaal houden
3	lastenverlichting lagere inkomens	Wél:	keuze voor lagere inkomens Niet: kapitaalbezitters blijven bezitters; ongelijkheid niet principieel aangepakt
4	40-urige werkweek; verlenging leerplicht	Wel:	keuze voor arbeiders Niet: positie arbeiders niet principieel veranderd
5	nationalisatie DNB en grote monopoliebedrijven	Wél:	nationalisatie is dat bedrijven eigendom van de staat worden Niet: socialisme wil alle bedrijven nationaliseren
6	samenwerking (ordening / klassenvrede) werkgevers, werknemers en regering	Wél:	rol van de overheid (staat) Niet: staat bemiddelt, maar laat werkgevers hun positie houden. Socialisme kiest voor klassenstrijd en revolutie

- 31
 31.1 Laat bevolking / de economie aan lot over (aanpassing = laten verzuipen)
 31.2 de SDAP laat de overheidsuitgaven stijgen; speelt sinterklaas op kosten van belastingbetaler

11.2.2 De crisis van de democratie

32. economische crisis doet vertrouwen verliezen in politiek. Als de politiek geen oplossing biedt dan is de democratie de schuld. Politiek praat alleen maar, doet niets
 33. verzuiling; parlementaire democratie
 33.1. verzuiling = groepsbelang = geen nationale eenheidspolitiek
 Parlementaire democratie: overleg, compromissen i.p.v. daadkracht en duidelijke keuzen

- 34 Anton Mussert
341. boeren/middenstanders. Boeren/middenstanders: kleine bezitters worden door grote bezitters weggeconcurrerd; werklozen zijn de dupe, maar andere arbeiders hebben wél werk. Dus: verdeel en heers: stemmen weghalen van liberalen/confessionelen (kleine bezitters/boeren)
- 34.2 arbeiders: gebruik maken van angst voor werkloosheid geeft kans op stemmen weghalen bij sociaal-democraten
35. Mussert: Leider NSB; antisemitisme: jodenhaat; WA= terreurgroep (Weer-afdeling naar voorbeeld Duitse SA); Hitler: voorbeeld
36. neerslaan Jordaanoproer: neerslaan oproer Zeven Provinciën; uniformverbod en ambtenarenverbod ook tegen communisten gericht. NSB en CPH op één lijn gesteld
- 36.1 uniformverbod en ambtenarenverbod
- 37. trouw aan Oranje: vaderlandsliefde; recht; gewetensvrijheid; bescherming van godsdienst**
38. Zelfcontrole !!
- 38.1 Xxx (= zelfdoen!)
- 39.1 niets: beeldelement: NSB staat te ver weg om aan te pakken (vergelijking met zon); tekstelement: goed vasthouden, ik geloof**

12 Nederland in de Tweede Wereldoorlog

12.1. Oorlogsdreiging

40. x
- 40.1. medewerking van Nederland aan Frans-Britse inval
- 40.2. oktober 1939 al aanvalsplan Duitsland; Nederlands strikte neutraliteit; Duitse eerdere schending van beloften
- 40.3. voorkoming tweefrontenoorlog / loopgravenoorlog; voorkoming Engelse landing
- 40.4. Nederlandse economische hulpbronnen

12.2. de invasie

41. Afsluitdijk; Grebbelinie; Peel-Ramlinie. Hollandse waterlinie
- 41.1. Blitzkrieg en parachutisten
- 42.
- 42.1. Situatie den Haag onhoudbaar; meer militaire bijstand krijgen; beter steun aan bevolking vanuit Londen.
- 42.2. Gevangename staatshoofd maakt regering chantabel; persoonlijke veiligheid van de koningin; bestuur koloniën
43. Schijn van vlucht
- 43.1.
- Geschreven, want tekst
 - Primair, want Wilhelmina heeft informatie zelf meegemaakt
 - Subjectief: memoires zijn ook verdediging van eigen gedrag

- 44.**
44.1. xxxxxx

44.2. xxxxxx

44.3. xxxxxx

45. Oorzaakvraag: Door welke problemen (objectief): slechte uitrusting Nederlandse leger; Duitse overmacht; slecht verdedigingsplan
Redenvraag: Waarom wilden de Nederlanders capituleren: geen geloof in overwinning; politieke verdeeldheid: vechten of samenwerken
Aanleidingvraag: Door welke gebeurtenis gaat de capitulatie beginnen? Bombardement op Rotterdam

12.3 De Bezetting: politiek

12.3.1. Het Duitse bestuur

46. 1. nazificeren
2. Nederlandse economie in dienst van Duitse economie
3. deportatie joodse volksdeel
47. opdracht Nederlandse regering
47.1. alleen toezicht houden; veel medewerking Nederlandse autoriteiten
48.
48.1. 'succesvolle' deportatie joodse Nederlanders
48.2. onbedoeld
48.3. tegenwerken bezetters; helpen burgers
48.4. waarderende vraag: xxxxxx
49.
49.1. 48.1. verklarend (gevolgaanduidend); 48.2. beschrijvend (vraagt naar feit); 48.3. beschrijvend / waarderend: het gaat om feiten, maar door zou ook jouw conclusie; 48.4. waarderend: afgeweging
49.2. zie 49.1.

12.3.2. Het Nederlandse politieke leven onder de Duitse bezetting

50. poging Nederlanders te winnen voor nationaal-socialisme; verzet afgewezen
50.1. alternatief voor NSB; nationale eenheid tegenover bezetter
50.2. samenwerken met de vijand
51. xxx
51.1. xxx
51.2. xxx
52. meikevers: NSB-lidmaatschap bood uitzicht op baan / promotie
52.1. Mussert: zelfstandig Nederland met Duitsland als bondgenoot
Rost van Tonningen: Nederland ingelijfd bij Duitsland

12.3.3. De Nederlandse regering in ballingschap

53. ministers moeten verantwoording afleggen aan de door *het volk* gekozen volksvertegenwoordigers
53.1. Koning is onschendbaar = geen politieke macht
53.2. verantwoording afleggen aan parlement (volksvertegenwoordiging), niet aan Koning
53.3. nee: geen parlementaire controle

12.4. De Bezetting: economie

54. vordering grondstoffen en goederen; vordering arbeidskrachten voor Duitse economie
55. verslechtering Duitse oorlogssituatie, met name aan Oostfront.
56. voorkomen van hoge prijzen door schaarste; door distributie had in principe iedereen recht op zelfde hoeveelheid
- 56.1. illegale verkoop buiten het distributiesysteem om: vaak tegen woekerprijzen
57. aanmelden voor de Arbeidsdienst (Arbeitseinsatz) is werken voor de vijand. Een Ausweis kreeg men vaak voor werk in bedrijven die belangrijk waren voor de Duitse bezetter, bijvoorbeeld de spoorwegen.
- 57.1. overleven; geen direct werk leveren in de Duitse oorlogsindustrie.
- 58.
- 58.1. hakenkruis
- 58.2. Engeland was niet verslagen. Oversteken betekent een wisse dood voor de Duitsers.
- 58.3. Duitse bezetter rooft bezette landen leeg. Dit moet worden bestreden.

12.5 De Bezetting: sociaal en cultureel

12.5.1. Nazificatie

59. bevolking doordringen van nationaal-socialisme
- 59.1. controle en terreur (via censuur o.a.); gelijkschakeling
- 59.2. hoop dat Nederlanders vrijwillig zouden meewerken
60. verklaring geen joodse ouders / grootouders
- 60.1. angst voor ontslag of om niet aangenomen te worden
61. →
- 61.1. Roodkapje en de Boze Wolf
- 61.2. De nieuwsberichten worden wel door Nederlanders voorgelezen, maar namens de Duitsers (wolf)
- 61.3. de Duitsers dicteren wat er in alle gelijkgeschakelde kranten moet staan (censuur)
62. politieke, culturele en sociale instellingen.
- 62.1. noemt zich geen arts, valt dus niet onder de Artsenkamer (gelijkgeschakelde organisatie van artsen)
63. Wel. De verzuilde organisaties werden opgeheven.
Niet. Buiten het openbare leven bleef men de eigen zuil trouw; kerkbezoek nam zelfs toe; gelijkschakeling in onderwijs mislukte.

12.5.2. de jodenvervolging

64.
 - landschap biedt weinig schuilplaatsen
 - geen vluchtroute naar neutraal gebied
 - gehoorzame instelling Nederlandse volk (gezagsgetrouw)
 - onverschilligheid en verraad (koppeld)
 - Joodse Raad
 - Geleidelijke invoering anti-joodse maatregelen (mensen denken, dat het wel meevalt)
65.
 - Registratie: via ariërverklaring naar Joodse Raad: alle joden zijn bekend

- Isolement: beperkende bepalingen voor joden
- Concentratie: joden moeten in speciale wijken wonen (ghetto's)
- Deportatie: wegvoeren via Westerbork naar vernietigingskampen

66. →
- 66.1. meewerken kan erger voorkomen
- 66.2. meewerken betekent de deportaties gemakkelijker maken
- 66.3. verschil tussen de gewone man en de elite + meewerken maakt deportaties gemakkelijker
- 67.
- 67.1. xxxx
- 67.2. xxxx

12.5.3. Verzet en illegaliteit

68.

Soort verzet	Organisaties	Voorbeelden
Passief gewelddoos verzet	Kerken	Kritiek uiten onderduiken
Actief gewelddoos verzet	LO	Hulp aan onderduikers Illegale pers vervalsen
gewapend verzet	LKP OD RVV	Overvallen op distributie- kantoren Hulp aan Geallieerden Spionage, sabotage, liquidatie

68.1 verzet in het algemeen = passief : Onder *passief verzet* verstaan we het weigeren mee te werken aan de uitvoering van Duitse maatregelen. Illegaliteit = actief verzet : De illegaliteit richtte zich op het ondermijnen van het Duitse bestuur en probeerde dit zoveel mogelijk schade te berokkenen

69. 1. informatie = anti-informatie m.b.t. Duitse propaganda
2. ideeën over Nederland na de bevrijding
- 69.1. Volk en Vaderland = officiële krant van de NSB (dus niet illegaal)
- 69.2. De GEUS: Oranjegezind studentenverzet; Het Parool: sociaal-democratisch; Trow: gereformeerd;
De Waarheid: communistisch; Volk en Vaderland: NSB (geen verzetskrant!); Vrij Nederland: sociaal-democratisch

- 70
- 70.1. herstel en vernieuwing
- 70.2.

.....HERSTEL..... VERNIEUWING
Verkiezingen: herstel vooroorlogse situatie (ARP)	1. gezagsversterking: sterk centraal gezag ten koste van parlementaire democratie (WILHELMINA) 2. socialistisch Nederland (CPN) 3. doorbreking verzuiling (NVB, PvdA): zie bladzijde 128

- 71.
- 71.1. I = b; II = c; III = a
- 71.2. Februari-staking (1941) – April-Mei-staking (1943) - Spoorwegstaking (1944)
- 72.
- 72.1. steun aan joodse bevolking
Ontbinding WA-terreurgroepen
Voorkomen van NSB-regering

NVV bevrijden van gelijkschakeling (Woudenberg uit NVV jagen)
Bevrijding (vrijmaking) van het land
Loonsverhoging

72.2. staking; loonsverhoging; Duitse arbeiders-soldaten; joodse deel van het werkende volk; oriëntatie op bedrijven / arbeidersklasse

72.3. direct: Wehrmacht grijpt in; Amsterdam krijgt boete; NSB-burgemeester in Amsterdam indirect: keerpunt: Duitsers laten tactiek vallen, verzet neemt toe

72.4. dokwerker = havenarbeider= havenarbeiders hielpen hun joodse buurtgenoten tegen WA-terreur

12.6. De bevrijding

73. xxx

74. mislukking Market Garden

75. Market Garden

75.1. spoorwegstaking

75.2. wraak

76. Militair Gezag (MG)

77. xxx

77.1. zelfcontrole

13 De Wederopbouw 1945-1958

13.1. De Wederopbouw: politiek

78. doorbraak: einde verzuiling: een nationale partij

Verandering staatsbestel: sterkere regering ten koste van volksinvloed

78.1. voortborduren op ideeën voor en tijdens de oorlog: doorbreking verzuiling: NSB en Nederlandsche Unie; sterkere regering: NSB, Nederlandsche Unie, Wilhelmina

79. geen invloed op volksmassa en bij oude politieke partijen

80. bevolkingsadministratie herstellen; Wilhelmina wil haar ideeën doordrukken

81. rol in het verzet

82. discontinuïteit: DE GEER: RKSP x SDAP x Prot.-Chr. x Liberalen; Rooms-Rood: kern is SOC-DEM x KATH. Daaromheen kunnen andere partijen. Maar continuïteit als je ziet dat SOC-DEM x KATH wordt voortgezet

82.1. steun van arbeiders voor wederopbouw en voor steun aan corporatisme

82.2. verbetering positie arbeiders door sociale wetgeving met steun van katholieken

82.3. AOW

13.2. De Wederopbouw: economie

83. inflatie bestrijden (er was te veel geld in omloop)
oorlogswinstmakers aanpakken

83.1. **Waarom** wilde de **Nederlandse regering** het geld saneren (redenvraag begint met waarom; er zit altijd een persoon of roep mensen in; vaak willen/ moeten /)

84. nationale politiek over zuilen heen: regering dwingt werkgevers en werknemers en andere belangengroepen tot samenwerking

- 84.1. corporatisme: samenwerking = harmoniemodel = christelijke gedachte
85. Amerikaanse hulp alleen aannemen als men bereid is zelf keihard te werken [**affiches staan op deze bladzijde!**]
- 85.1. tekstargument: aannemen is geen kunst: aanpakken
beeldargument: de dollar (\$) is een trap naar herstel; aannemen = van hand tot hand; aanpakken = hamer
86. humanitaire: behoefte in Europa; economisch: terugkeer van normale economische situaties; politiek: politieke stabiliteit
87. In hoeverre is enerzijds: wél: 1947-1970: stijging industrie, anderzijds: niét: daling na 1970, maar wel sterke stijging dienstensector!
88. Vrije markt: alleen vraag en aanbod
 Geleide economie: overheid stuurt particuliere economie
- 88.1. Geleide economie: overheid stuurt maar particuliere economie (kapitalisme) blijft bestaan
 Planeconomie: overheid heeft hele economie in handen

13.3. Sociaal en cultureel

89. vervolging en berechting - van de 'foute' Nederlanders
- 89.1. waarderende vraag: xxxxx
- 89.2. waarderend
90. *karikatuur*: je vergroot een bepaald kenmerk uit tot een vertekend kenmerk (iemand met een pukkel geef je een gezicht waar de pukkel overheerst) of je maakt van bepaalde kenmerken van een deel van een groep de overheersende kenmerken van de hele groep (als veel Ieren rood haar hebben en sproeten, hebben alle Ieren rood haar en sproeten)
- 90.1 Woordenboek:
Vast, versteend begrip, stereotiepe voorstelling: het ~ van de indiaan heeft bij menigeen nog steeds een verentooi op het hoofd
- 90.2 zie boven. Je gaat in het stereotype geloven: alle Ieren zijn rood en hebben sproeten; alle Indianen hebben een verentooi; vrouwen kunnen geen leiding geven.....
- 90.3 Duitsers schreeuwen / hebben grote mond: dat stereotype ontstond door de schreeuwcultuur van de Nazi's.
91. waarderende vraag: xxxxx
- 91.1. waarderende vraag: xxxxx
92. xxxxx
- 92.1. aantal (of percentage) geboorten overschrijdt aantal (percentage) sterfgevallen in hoge mate
- 92.2.

Perioden	%	x 1 000 totaal	mannen	vrouwen
1900		5104	2521	2583
1910	14,7	5858	2899	2959
1920	15,2	6754	3352	3402
1930	15,8	7825	3886	3939
1940	12,7	8834	4408	4426
1950	13,5	10027	4998	5029
1960	13,8	11417	5686	5731
1970	13,4	12958	6465	6493
1980	8,7	14091	6994	7097
1990	5,7	14893	7358	7534
2001	7,3	15987	7910	8077

2002	16105	7972	8133
2003	16193	8015	8177
© Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen 2004-03-16			

- 1920- 1930 (crisisjaren en bezetting: achteruit!)
- 92.3. tussen 1944 en 1946 komt sterftcijfer boven geboortecijfer uit. De bevolking is tussen 1940 en 1950 met 13.5 gestegen, terwijl er tussen 1940 en 1945 uiteindelijk een absolute daling was.
- 92.4. 1948/9 en 1950/1
- 92.5. hongervinter
93. moedigt meisjes uit tot vrij gedrag met bevrijders (= andere cultuur; buiten de zuil)
- 93.1. arbeidzaamheid; spaarzaamheid; gehoorzaamheid;deugdzaamheid
- 93.2. verheffing van de arbeider = werken om vooruit te komen;
- 93.3. arbeidzaamheid en spaarzaamheid
94. →
- 94.1. zelfcontrole: xxxxxxx

13.4 Nederland: van neutraal naar gebonden

13.4.1 en 13.4.2

95. **neutraal**: geen aansluiting bij politieke en/of militaire bondgenootschappen: niet kiezen
gebonden: wél aansluiting: kiezen
- 95.1. 1. mislukking neutraliteit voor WO II; 2. bewuste keuze voor VS tegen Sovjet-Unie en voor Europese samenwerking
- 95.2. Benelux en EGKS
- 96
- 96.1. Duitsland verliest land aan Polen en Sovjet-Unie
- 96.2. Polen verliest land in oosten (aan SU) en wint in westen (van D)
- 96.3. westen = USA + GB +F; oosten = SU
- 96.4. SU wint grondgebied (naar westen toe)
97. prestaties Rode Leger (Stalingrad!)
- 98.

Machtig voor WO II	Machtig na WO II
GB	VS
DUI	SU
JAP	
IT	

99. Onder de Koude Oorlog verstaan wij de periode na de Tweede Wereldoorlog van zeer grote spanning tussen de twee supermachten, de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie.
- 99.1. geen direct slagveld tussen militairen VS en militairen SU
- 99.2. 1947-1989/91
100. expansie SU =expansie communisme
- 100.1. VS: liberalisme /kapitalisme
- 100.2. SU: communisme/socialisme
- 101.3.
- Democratie dictatuur
 - Wel, geen

- Wel, geen
- Dictatuur
- Vrijemarkteconomie, planeconomie
- Particulieren, staat
- Grote, kleine
- SU
- Democratie, vrijemarkteconomie

102. 4 bezettingszones: 3 westerse (VS, GB, F) en 1 oosterse (SU)
 102.1 tegen samenvoeging 3 westerse bezettingszones; geen anti-SU regering in westerse zones
 102.2 reden = waarom wilde de Sovjet-Unie Berlijn blokkeren
103. 1948/9
 103.1. Luchtbrug
 103.2. 1. NAVO; 2. Deling van Duitsland in twee staten op Duitse bodem
104.
 104.1. Indirect; direct: prestigeverlies SU/ prestige VS
 104.2. Onbedoeld
105.
 105.1. 1949: er staan twee Duitse staten op, die zijn in 1949 gesticht
 105.2. Angst voor kapitalistische invloed; angst voor Duits revanchisme
 105.3. Een absolute grens tussen twee verschillende wereldsystemen. SU schermt oosten totaal af: 'vandaar ijzeren (Stalin = man van staal)'.
106. NAVO en Warschau-pact
 106.1. Beschermen van de eigen invloedssfeer
 106.2. Politiek: oostblok naar sovjet-model; westblok naar VS-model
 Economisch: oostblok socialistisch naar sovjet-model; westblok kapitalistisch (dollar/ Marshallplan)
107. Tegenhouden vluchtelingen
 107.1. →
 107.2. Dat hij aan de kant van de Berlijners staat / met hen meeleeft
 107.3.
 1. geschreven, tekst
 2. primair, Kennedy was hoofdrolspeler / was er zelf bij = getuige
 3. subjectief, Kennedy wil mensen winnen/overtuigen
 4. Representatief voor westerse mensen, zijn mening wordt breed gedeeld behalve door communisten

1. De inhoud van de bron slaat op de mening / de gevoelens van één persoon? Ja: ☐ Maar Kennedy spreekt namens velen →	De bron is uniek.
2. De bron spreekt voor veel personen? Ja: ☐ ja →	De bron is representatief
3a. Spreekt de bron voor alle mensen? [Voor wie beslist niet?] Nee: ☐ Niet voor <i>communisten</i> →	De bron is dus niet-representatief voor de <i>communisten</i>

<p>3b. Maar hij spreekt wel voor de..... →</p>	<p>Dus is de bron wél representatief voor de<i>westerse mensen.</i></p>
--	---

13.4.3. Koude Oorlog: Europese samenwerking

108. Marshall-plan dwingt Europese landen samen te werken
- 108.1. vermindering nationalisme (oorlogsgevaar!); behoefte aan Amerikaanse producten
- 108.2.
- EGKS: economische samenwerking op gebied kolen/staal voor 6 staten
 - EEG: uitgebreide economische samenwerking voor eerst 6 daarna 12 landen
 - EU: economische en politieke samenwerking voor eerst 12, dan 15, nu 25 landen
- 108.3. **25:** B, NL, L, F, E, P, I, M, GR, CY, SO, CZ, SK, A, D, H, PL, LT, LV, EST, SF, S, DK, GB, IRL

- 109.
- 109.1. samenwerking Europa x VS tegenover SU in Koude Oorlog
- 109.2. 1. dekolonisatie 2. handelsbelangen (concurrentie)

110. →

110.1. **zuigeling wordt zelfstandig en laat 'moeder' in de steek: "Stank voor Dank"**

111. →

111.1. 1596

111.2. 1949

111.3. xxx

111.4. **in schrift**

14. Het moderne Nederland

112

- massaconsumptie
- massacultuur
- massatoerisme
- democratisering
- ontkerkelijking en ontzuiling

112.1. volg de alinea's: leerschema!

112.2

1 massaconsumptie	B, F
2 massacultuur	C
3 massatoerisme	B, E
4 democratisering	B, D
5 ontkerkelijking en ontzuiling	A, B

113

113.1 achteruitgang confessionele partijen; herstel liberale partijen (anti-zuil)

113.1 1967

15 De Conclusie

15.1, 15.2, 15.3

114 xxx

114.1 zelfcontrole

115 zelfcontrole

16 Het historisch Overzicht: De tien tijdvakken

116 Zelfdoen

117.1 2 - 3 - 1 - 6 - 5 - 4

117.2 Hoogste macht in christelijke wereld. Door te laten zien dat de eerste keizer al door de paus gekroond werd (zo'n 300 honderd jaar eerder) door de paus. Dit is een argument voor de claim dat de hoogste macht bij de paus berust.

117.3 (1) Uit de roep van de mensen om brood blijkt de ellendige omstandigheden waarin het volk op dat moment verkeerde, als oorzaak. (standenmaatschappij)

(2) uit de oplossing van de koning om maar cake te eten blijkt de grote afstand die ontstaan was tussen het bestuur van de koning en het volk als oorzaak. (absolutisme)

117.4 Twee juiste kenmerkende aspecten van de tweede helft van de twintigste eeuw. Bijvoorbeeld: de toenemende westerse welvaart/ sociale /culturele veranderingsprocessen/ het tijdvak van de televisie en de computer)

Uitleg: bijvoorbeeld: er is geld genoeg om een groot (liefdadigheid) televisieamusementsprogramma tot een succes te maken/ op de foto staat een popgroep/ het gaat om de rol van de media.

117.5 Bij 1: een bezwaar tegen deze redenering is, dat uit het overblijfsel van het Romeinse badhuis niet blijkt wie er van het badhuis gebruik maakte, misschien waren dat alleen de Romeinse bezetters

Bij 2: dat er op dezelfde plaats een stad is in de Romeinse tijd en in de middeleeuwen wil nog niet zeggen dat deze plaats onafgebroken bewoond is geweest.

117.6 Voorbeeld van een juist antwoord is:

- deze tekening is de weergave van empirisch onderzoek naar het menselijk lichaam, een geleerde uit de Renaissance baseert zich op eigen onderzoek.
- De aanpak van een middeleeuwse geleerde zou anders zijn, want een middeleeuwse geleerde zou zich bij voorkeur beroepen op geleerden uit de Oudheid/ op gezaghebbende geschriften van christelijke geleerden (in plaats van eigen waarneming).